

Innhald

Føreord	9
Kapittel 1	
Den lange vegen mot ein stat	11
Kapittel 2	
Debatten om staten før 1350	17
Staten har valdsmonopol	18
Den sterke mellomalderstaten	20
Den svake mellomalderstaten	21
Den primitive staten	25
Den norske debatten	27
Arkaisk stat, høvdingdøme eller herredøme?	29
Statssamfunn eller førstatlege samfunn på 1200-talet?	33
Ulike definisjonar	39
Mot ein statsdefinisjon	40
Kapittel 3	
Småkongar nord for Romarriket ca. 200-550	43
Regionale rike i romartida og folkevandringstida	45
Gardssamfunnet vinn fram	47
Høvdingstyrt landnåm?	49
Frå stammesamfunn til arkaisk stat i Norden?	51
Kontakten med Romarriket	53
Militær romanisering	55
Ringtun og hærkongar	58
Gullbrakteatane og gudemotiv	61
Gjennombrøtet i romartida	64
Landskapsnamn, stammeland eller småkongedøme?	65
Teori om sentralstaden i jernalderen	66

Kapittel 4

Krise og konsolidering ca. 550-900 71

Den store krise 72

Sakralkongedømet får ein mytologi 75

Maktsenter før Harald Hårfagre 79

Dei germanske kongedøma 83

Noreg i europeisk samanheng 86

Vikingtidas politiske økonomi 87

Kapittel 5

Plyndrings- og slaveøkonomi ca. 900-1100 93

Det ytre landnåmet 96

Det indre landnåmet 101

Ressursmobilisering - utmark, produksjon og handel 104

Tributtsamfunnet 109

Godssystem og bondesjølveige 111

Ættesamfunn og politisk venskap 115

Dei mange slavane i ei overgangstid 117

Kapittel 6

Rikssamlinga ca. 900-1100 121

Velde og rike blir det same 123

Harald Hårfagre og samlingsverket 125

Samling mot den danske kongen 128

Noreg som odel 130

Det norske riket tek form 133

Kapittel 7

Trusskiftet - langsamt eller raskt? 137

Når kom gjennombrotet? 139

Mot eit kristent kongedøme 143

Kyrkja under verdsleg makt 146

Kapittel 8

Tidleg statsutvikling i Noreg på 900- og 1000-talet? 153

Lagting og leidang 153

Bakgrunnen for leidangen 154

Dansk eller norsk leidang på Austlandet? 156

Kor viktige var lagtinga? 157

Kongsgardar og Huseby-gardar	158
Årmenn og lendmenn	161
Kongar grunnlegg byar	162
Kongeleg myntvesen	164
Motstandsrett og bondemakt	166
Opphøgd konge og beste mann	167
Skandinaviske kongedøme på 900- og 1000-talet	169

Kapittel 9

Jordegods, byar og pengar som maktgrunnlag	175
Frå samkongedøme til einekongedøme	176
Borgarkrigane og statsutviklinga	179
Styrt nyrydding og frigiving	180
Godsøkonomi og leiglendingsvesen	183
Urbanisering	186
Monetarisering	189
Eit bynært godseigararistokrati i kongsteneste	193

Kapittel 10

Eit svakt eller sterkt kongedøme ca. 1100-1350?	197
Ein modell for statsutvikling	199
Rettsrevolusjonen i ein europeisk kontekst	201
England, Frankrike og Tyskland	202
Paven og keisaren - to imperium	207
Konstitusjonalisme og kommunalisme	210
Ein allmektig konge i teorien	212
Kongen blir lovgivar	217
Lovgiving som gamal eller ny rett?	222
Kongen som øvste dommar	225
Riksstyre og byråkrati under kongens rådvelde	227
Bondekommunalismen	231
Bykommunalismen	235
Underordning i praksis	237
Retten i praksis	240
Norsk arvekongedøme mot dansk og svensk konstitusjonalisme	243

Kapittel 11

Kyrkja - den andre statsmakta? 251

Kyrkja lausriv seg 252

Eit atlantehavsrike under konge og erkebiskop 258

Kongedømet og kyrkja i samarbeid og strid 260

Kyrkja som statsbyggjar og statsmakt 266

Ein kongeleg kyrkjeorganisasjon – ein trugsel? 270

Kor djupt stakk kristentrua hos folk? 272

Kapittel 12

Noreg får ein adel 277

Frå hird til riddarvesen 278

Aristokratisering av lokalstyret 283

Høviske stormenn og nytt mannsideal 284

Eit konsolidert aristokrati – både hjelp og trugsel 287

Var Noreg svakt militært og økonomisk? 288

Adeleg riksstyre og kongefellesskap 294

Kven ville ha oppløysing av kongefellesskapet? 298

Eit aristokratisk kongedøme på 1300-talet 300

Kapittel 13

Mot ein stat? 309

Det europeiske biletet 309

Det norske biletet 311

Litteratur 321

Illustrasjonar 357

Foto 357

Kart 357

Stikkordregister 359